

in Overijssel, meer dan veertigduizend in Gelderland, meer dan honderd-dertigduizend in Limburg, meer dan honderdzesduizend in Noord-Brabant (daar kwamen vooral de ontheemden uit België en Frankrijk het land weer binnen). Dit waren niet allen Nederlanders: er waren onder hen bijna twee-en-dertigduizend vreemdelingen van 33 verschillende nationaliteiten¹ – zij werden in aparte kampen ondergebracht waar zich tal van moeilijkheden voordeden, bijv. tussen pro- en anti-communistische Polen en pro- en anti-communistische Joegoslaven.

Diegenen die bij een grenspost werden opgevangen, kregen eerst een behandeling tegen luizen (met het z.g. DDT-poeder), werden dan geregistreerd en medisch onderzocht² en daarna volgde het onderzoek door veiligheidsdetachementen – ‘foute’ elementen moesten uit de groep gehaald en afgevoerd worden en het was niet steeds gemakkelijk, hun verdediging te ontzenuwen (het veiligheidsdetachement te Enschede deed daarbij, aldus het *Overzicht der werkzaamheden van het Militair Gezag*, ‘de ondervinding op, dat vrouwen in de regel beter en langer konden liegen dan mannen’³). Bij de ontheemden werd dan het buitenlandse geld in beslag genomen; zij kregen briefkaarten om hun verwanten in te lichten en hun werd, voorzover voorradig (die voorraden waren vaak uitgeput), kleding en schoeisel uitgereikt: veelal restanten van Duitse bestellingen die bij het Nederlandse bedrijfsleven waren blijven liggen. Ieder kreeg voorts een pakje sigaretten en een reep chocola.

Dan volgde de huisvesting. Zieken en verzwakten (en dat waren niet weinigen: vele duizenden van de meer dan driehonderdtachtigduizend ontheemden) werden in quarantaine-inrichtingen, noodhospitalen en noodsanatoria opgenomen welke door het Militair Gezag in allerijl ingericht waren – de overigen werden òf bij burgers ingekwartierd òf in geïmproviseerde verblijven ondergebracht; daartoe werden bijvoorbeeld in Maastricht alle scholen gevorderd (die in ernstig beschadigde toestand werden achtergelaten) en in Eindhoven een kerk, een opslagplaats van

¹ Met als grootste groepen ruim vijfduizend Fransen en evenveel Belgen, bijna vijfduizend Russen (die in Duitsland hadden moeten werken), bijna drieduizend Polen en ruim zestienhonderd statenlozen (d.w.z. Duitse en Oostenrijkse Joden). Tot de Russen behoorde een groep Oekraïeners wier voorouders in de achttiende eeuw Nederland verlaten hadden – ze hadden Nederlandse namen en spraken een taal die nog het meest op het Fries leek. ² Er werden in totaal 92 gevallen van vlektyphus ontdekt; ca. ½% van de ontheemden bleek aan een geslachtsziekte te lijden en ruim 1% aan open tbc. ³ Afwikkelingsbureau Militair Gezag: *Overzicht der werkzaamheden van het Militair Gezag gedurende de bijzondere staat van beleg, 14 september 1944 – 4 maart 1946* (z.j.), p. 178 (verder aan te halen als: *Overzicht MG*).